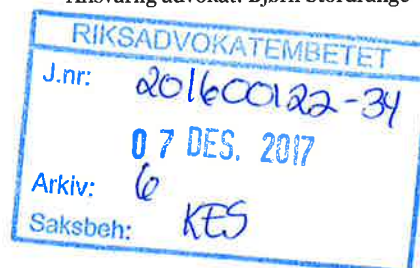

Riksadvokaten
Postboks 8002 Dep
0030 Oslo

Oslo, 6. desember 2017

Vår ref.: 3747536.1-130782 GAECAT/GAECAT

Ansvarlig advokat: Bjørn Stordrange

Advokatfirmaet
Steenstrup Stordrange DA
Cort Adelers gate 33
Postboks 1829 Vika
0123 Oslo

Org.nr.:
NO 960 716 647

T +47 22 81 45 00
F +47 22 81 45 01
post@sands.no
www.sands.no

Evaluering av Transocean-saken. Høring

1. Innledning

Det vises til Riksadvokatens høringsbrev 21. september 2017, knyttet til rapporten fremlagt av utvalget som har gjennomgått den såkalte Transocean-saken i et læringsperspektiv. Rapporten er sendt ut på høring med sikte på oppfølging. Høringsfristen er 31. desember 2017.

Advokatfirmaet Steenstrup Stordrange DA er ikke uttrykkelig gjort til høringsinstans. Gjennom flere års arbeid som forsvarer i Økokrimsaker har undertegnede imidlertid observert og påpekt, både i retten i de enkelte sakene, overfor Økokrim og i media, flere av de «systemfeilene» hos Økokrim som utvalget har påpekt i sin rapport. På denne bakgrunn ønsker vi med dette å gi vårt syn på tiltakene som foreslås i rapporten. Vi vil særlig fokusere på tiltak nr. 9, herunder samarbeidet mellom økokrim og andre myndigheter – særlig skattemyndighetene.

2. Nærmere om utvalgets evaluering av Økokrims samarbeid med andre myndigheter på sakens ulike stadier og vårt syn på dette

Utvalget har vurdert og evaluert Økokrims samarbeid med andre myndigheter på sakens ulike stadier – herunder under etterforskningen og på påtalestadiet – i rapportens punkt 9.4, 10.3 og 11.4.

Innledningsvis vil vi påpeke at det praktiske samarbeidet mellom Økokrim og skatteetaten som er beskrevet i rapportens punkt 9.4.2 og 10 ikke er særegen for Transocean-saken, tvert om. Slikt samarbeid skjer i nesten alle økokrimsakene, med unntak for de helt enkle, og strekker seg til og med lengre enn det gjorde i Transocean saken. Det er meget vanlig at ansatte fra skatteetaten (eller Finanstilsynet) deltar i ransakingen. Det er dessverre også vanlig at de deltar i avhør av mistenkte/siktete og får lov til å stille spørsmål. I tillegg får de ofte forelagt utkast til tiltalebeslutning og får kommentere denne, samt opptrer som bisittere under hovedforhandlingen.

Det er også helt vanlig at straffesaken og forvaltningssaken løper parallelt, slik at det forvaltningsrettslige vedtaket blir en forutsetning for tiltalen.

Dette er uheldig av mange grunner som vil bli nærmere utdypet nedenfor. Forholdene har blitt påpekt av undertegnede ved flere anledninger.

Som også utvalget påpeker i rapportens s. 90: Når ansatte i forvaltningen får slik fremtredende rolle i en strafferettslig etterforskning og etablerer en så sterk tilknytning mellom straffesaken og forvaltningssaken, kan det være vanskelig å påse at den straffeprosessuelle objektivitetsplikten blir ivarettatt. I tillegg kommer at ansatte fra forvaltningen mangler politikompetanse, særlig opplæring innen utspørring av siktede og vitner. Dette vises tydelig av spørsmålene de stiller i avhør, som ofte er ledende og viser forutinntatthet.

Men det er en ytterligere side med dette samarbeidet som ikke ser ut til å være omtalt i utvalgets rapport: forvaltningsorganet som bistår Økokrim under etterforskningen er som regel også anmelder i saken. Straffesaker om brudd på ligningsloven starter som regel med anmeldelse fra skatteetaten, verdipapirsaker starter som regel etter anmeldelse fra Finanstilsynet, saker om miljøkriminalitet starter ofte med anmeldelse fra Miljødirektoratet, osv. Det betyr at forvaltningsorganet som bistår Økokrim under etterforskningen, også er bærer av fornærmedeinteresser i saken. I tillegg til objektivitetsplikten, kan dette reise spørsmål om de ansatte i forvaltningsorganet kan anses habile til å delta i straffesaken, jf. strpl. § 60. Det er på det rene at den som har inngitt anmeldelse i saken vil være av den oppfatningen at en straffbar hendelse har skjedd. Som forsvarer, ser vi ofte resultatet av dette ved at de ansatte i forvaltningen som bistår Økokrim, fremstår som klart forutinntatte. På overordnet nivå vil dette kunne anses som et forhold som er egnet til å svekke tilliten til vedkommendes upartiskhet.

Et ytterligere viktig forhold som forverrer denne effekten er at Økokrim pr i dag behandler de ansatte i forvaltningsorganet som bistår i saken som en del av etterforskningsteamet. Det betyr at det ikke blir skrevet referater/egenrapporter om deres arbeid og om Økokrims dialog med dem, og at all e-post korrespondanse mellom Økokrim og disse blir unntatt fra forsvarernes innsyn. Når dette kombineres med at samarbeidet ikke blir formalisert med egne skriftlige avtaler for den konkrete saken, betyr det at hele samarbeidet mellom Økokrim og forvaltningsorganet blir holdt utenfor muligheten for forsvarernes kontroll. Slikt unntak fra siktedes innsynsrett er også problematisk i forhold til EMK art 6 nr 1. Det vises til mindretallets argumentasjon i Rt. 2013 s. 9, og praksisen fra EMD som det vises til der. Dette er et ytterligere viktig element, som øker risikoen for at objektivitetsplikten og habilitetsspørsmålet blir skadelidende.

Som vi vil nærmere presisere under punkt 4 nedenfor, vil vi på bakgrunn av ovennevnte støtte tiltak nr. 9 i utvalgets rapport, og foreslå noen presiseringer i tilknytning til dette.

3. Noen korte bemerkninger til Økokrims brev til riksadvokaten 15. september 2017

Riksadvokaten sendte et brev til Økokrimsjefen den 10. juni d.å., med forespørsel om å inngi Økokrims vurdering av de læringspunkter utvalget har identifisert i rapporten. Økokrims svar av 15. september er publisert blant høringsdokumentene. På generelt grunnlag, fremstår Økokrim som lite mottakelige for innspill og endringene foreslått i rapporten. Vi vil imidlertid fokusere på Økokrims vurdering av tiltak nr. 9, på s. 10 i brevet.

Tiltak nr. 9 i utvalgets rapport er klar på at påtalemyndigheten må sørge for at personer fra andre myndigheter som har en selvstendig interesse i saken, holdes utenfor etterforskning og irettføringen av saken. Bakgrunnen for tiltaket er klart beskrevet på s. 90 i rapporten, og er knyttet til den straffeprosessuelle objektivitetsplikten og hensynene bak denne. I tillegg kommer, etter vår oppfatning, det forhold at dersom personer fra andre myndigheter som har en selvstendig interesse i saken bistår Økokrim i straffesaken, vil dette svekke tilliten til vedkommendes upartiskhet.

Økokrim har ikke fulgt opp denne delen av utvalgets tiltak, og stiller spørsmål i brevet til Riksadvokaten om hva som nærmere menes med «*selvstendig interesse i saken*». For eksempel stiller Økokrim spørsmål

om hvorvidt en skatterevisor som har gjennomført bokettersynet som har ført til politianmeldelse vil ha en selvstendig interesse i saken.

Spørsmålet viser lite forståelse for de problemsstillingene utvalget reiser på s. 90 i rapporten, og som danner grunnlag for tiltaket. Svaret på Økokrims spørsmål er åpenbart ja. Skattereviseoren som har foretatt bokettersynet, har grundig gjennomgått materialet i skatteetatens besittelse og tatt stilling til hvordan dette stiller seg i forhold til lovens krav. Bokettersynsrapporten er et av de viktigste dokumentene i en ligningssak. Når konklusjonen i bokettersynsrapporten er at forholdet utgjør overtredelse av ligningsloven, sendes anmeldelsen på grunnlag av dette. Det betyr at skattereviseoren vil ha en klar tanke om at et straffbart forhold har skjedd, og hvilke bevis dette bygger på. Dersom en person som har hatt en så sentral rolle i ligningssaken, deretter bistår Økokrim under etterforskningen – for eksempel for å gjennomgå beslaget og finne frem relevante bevis, vil man selvsagt tvile på om vedkommende vil opptre objektivt, og tvile på vedkommendes habilitet. Skattereviseoren kan etter vår oppfatning være i en situasjon som kan sammenlignes med en dommer som har avsagt kjennelse om varetektsfengsling i henhold til strpl. § 172. Av hensyn til allmenhetens tillit til den videre saksgangen bør vedkommende ikke delta i den videre behandlingen av saken.

Økokrims spørsmål viser også at samarbeidet mellom Økokrim og skattemyndighetene i praksis dras for langt. Samarbeidsavtalen forutsetter at det skal være en aktiv informasjonsutveksling mellom etatene, slik at synspunkter og kompetanse kan utveksles. Tanken bak samarbeidsavtalen kan ikke ha vært å benytte denne for å involvere ansatte fra skatteetaten i for eksempel ransaking, gjennomgang av beslag, avhør, kvalitetssikring av de juridiske vurderinger i saken. Økokrim er et særorgan som selv skal ha spisset kompetanse sammenlignet med politiet. Det finnes et eget skatteteam i organisasjonen. Det bør i utgangspunktet ikke være behov for å benytte ansatte fra skatteetaten i så utstrakt grad at disse gjøres til en del av etterforskningsteamet som deltar i de konkrete etterforskningsskrittene. Økokrim bør opptre og etterforske saken på selvstendig grunnlag, og eventuelt konferere med ansatte i skatteetaten som ikke har tatt stilling til vedtaket i den konkrete forvaltningssaken. På denne måten vil straffesaken og forvaltningssaken fremstå som to parallelle men ulike prosesser, hvor hhv forvaltningen og Økokrim har gjort sine selvstendige vurderinger i hver sin sak. De to sakene skal ikke utgjøre en ren kopi av hverandre, slik det fremstår etter dagens praksis.

4. Konklusjon

Undertegnede slutter seg til og støtter utvalgets tiltak nr. 9. Det er viktig at dette følges opp, av hensyn til prinsippene som fremheves på s. 90 i rapporten og av hensyn til allmenhetens tillit til etterforskningen.

I lys av Økokrims brev 15. september 2017, er det i tillegg viktig at det presiseres hva menes med personer som har «*selvstendig interesse i saken*». I utgangspunktet bør dette etter vår oppfatning forstås som ansatte i forvaltningsorganet som har vært saksbehandler i den underliggende forvaltningssaken. Noen unntak kan tenkes for saksbehandlere som har hatt en helt marginal rolle i forvaltningssaken og ikke har tatt stilling til faktum i saken opp mot lovens vilkår.

Det bør videre presiseres at setningen «*Det må skilles mellom personer som inngår i etterforskningen av saken og personer som handler på vegne av andre myndigheter*» må forstås slik at korrespondansen mellom Økokrim ansatte og ansatte i forvaltningsmyndigheten ikke skal unntas fra siktedes innsynsrett, men skal inngå i sakens dokumenter.

Uten disse nødvendige presiseringer og uten at tiltak nr. 9 følges opp med konkrete tiltak hos Økokrim, anføres at samarbeidet mellom organene ikke kan videreføres.

Med vennlig hilsen
Advokatfirmaet Steenstrup Stordrange DA

Bjørn Stordrange
advokat, dr. juris